

KO NA FILMSKEM PLATNU OŽIVIJO KNJIŽNI JUNAKI¹

Verjetno nas je mnogo, ki smo si v mladih letih ob branju kakšne res dobre in napete knjige, morda polne fantazijsko čudovitih bitij, predstavljali, kako bi bilo takšno dogajanje videti v resnici, kako bi bilo, če bi oživel naša najljubši literarni liki ... »*Otroci so praviloma navdušeni, ko na ekranu ali velikem platnu v kinu zagledajo njim ljubega knjižnega junaka*«, pravi Petra Slatinšek, vodja programa za otroke in mlade v Kinodvoru², saj mlajšim otrokom predhodna knjižna izkušnja daje samozavest, da se lahko soočijo tudi s čim bolj zahtevnim na filmskem platnu (Petra Slatinšek za primer ponuja strašljivi lik Zverjasca), pri starejših in že nekoliko bolj izkušenih mladih gledalcih pa ogled takega filma spodbuja kritično presojanje in vzporejanje dveh umetnosti. Seveda pa dobra knjižna predloga še ne pomeni nujno tudi dobre ali bolje rečeno kakovostne filmske izkušnje, zato je izbor tega, kar gledajo najmlajši gledalci, izredno pomembna in odgovorna naloga. Spletni filmski in televizijski portali ponujajo zares obširen nabor različnih filmov, ki pa je le redko opremljen vsaj z osnovnimi informacijami, kaj šele z bolj kritično predstavitvijo ali s smernicami za kasnejšo nadgradnjo filmske izkušnje. V pomoč pri izbiri kakovostnega otroškega in mladinskega filma so

tako lahko seveda različne strokovne recenzije, določen vpogled pa ponuja tudi *Priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig* Mestne knjižnice Ljubljana, v katerem je vsako leto moč najti rubriko, posvečeno novim DVD izdajam dobrih filmov. Rubrika nastaja v sodelovanju s Kinodvorom, ki se s programom Kinobalon že vrsto let posveča skrbni filmski vzgoji in je tudi s svojim spletnim izborom v okviru Art kino mreže eden boljših vodnikov pri iskanju kakovostnih filmov za mlade gledalce.

Eden ključnih kriterijev pri iskanju primerne animiranega ali igranega filma je starostna omejitev, ki včasih (redko, a vendarle) ni enaka starostni omejitvi literarne predloge. Le s primernim podajanjem filmske zgodbe bo otrok dobil pozitivno izkušnjo, ki ga bo spodbudila k nadaljnjemu raziskovanju in nadgradnji.

Za vstop v filmski svet je zelo primerna slovenska serija kratkih animiranih filmov *Tako zraste ...*, namenjena otrokom, starejšim od treh let. Prva petminutna epizoda *Tako zraste metulj* (2019) je z rimano pripovedjo dramskega igralca Aleša Valiča oživila istoimensko kartonko ilustratorke Ajde Erznožnik, serija pa je do zdaj v štirih sezonah otrokom predstavila pisano paleto kopenskih in morskih živali. Vse epizode se končajo s preprosto uganko (in rešitvijo), ki deluje kot povzetek videne in tako spodbuja otroke k sodelovanju.

Najmlajšim gledalcem³ je namenjena tudi miniserija o verjetno najbolj poznanem črnem mačkonu iz slovenske literarne zgodovine – **mačku Muriju**. Ustvarjalci, ki so v desetih letih predstavili pet duhovitih deset-

1 Predstavljeni so filmi, posneti po literarnih predlogah, ki so nastali med letoma 2019 in 2024 in so tako ali drugače dostopni za ogled doma ali pri pouku. V tabeli ob koncu članka je bolj pregleden povzetek.

2 Petra Slatinšek: Priročnik za gledanje kakovostnih filmov za otroke in mlade, Izbor filmske produkcije za otroke in mladino 2021 objavljen v Utrip svet(eg(a : priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2022: pregled knjižne produkcije za mladino iz leta 2021 (2022).

3 Starostna omejitev ni enaka za vse epizode in sega od 2+ do 4+.

dvanajstminutnih kratkih filmov, so ohranili legendarne pesmi Nece Falk, dobro poznane mačje junake iz zgodbe Kajetana Koviča pa premišljeno zapletli v nove napete dogodivščine ter jih nekoliko posodobili z živahno računalniško vizualno podobo.

Po kratkih zgodbah *Karelčkove zgodbi* in *Nove Karelčkove zgodbi* avtorice Rotraut Susanne Berner je nastala napeta animirana zajčja pustolovščina ***Najboljši rojstni dan*** (2021), primerna tudi za prvo otrokovo izkušnjo celovečernega filma. V slovenščino sinhronizirana zgodba o sprejemanju sprememb ter razumevanju potreb drugega je skrbno podana iz otroške perspektive, prikupni, a tudi nagajivi, zaletavi in trmasti zajček Karelček pa je lik, s katerim se otroci zlahka povežejo. Živopisna in dokaj plastična animacija skupaj z zgodbo tesno sledi literarni predlogi, zaradi česar je občutek živosti knjižnih likov še toliko močnejši.

Precej klasična, a zato nič manj čarobna in topla je pripoved o pogumu in zvestobi cvetne vile iz Dezele večnega poletja. ***Roza in Kamena skratinja*** (2023) je celovečerni prvenec danske režiserke, animatorke in ilustratorke Karle Nor Holmbäck, s katerim je na nežen, skorajda poetičen način poskušala oživiti pravljичni svet pisateljice Josefine Ottesen. Vizualno ekspresivna in mestoma zelo napeta zgodba, primerna za starejše od pet let, poudarja vrednote prijateljstva in drugačnega pogleda na svet, ob premagovanju strahov glavne junakinje pa bodo otroci krepili tudi svojo samozavest.

Z viškom samozavesti pa ima kup težav miška Hopka (***Tudi miši grede v nebesa***, 2021), ki se prav zaradi nje znajde v čisto pravih mišjih nebesih. Posebna odlika zgodbe filma, oh-

lapno posnetega po knjižni predlogi češke mladinske pisateljice Ive Procházkové, se skriva v njeni mračnosti, podani brez kakršnega koli podcenjevanja otroškega dojemanja nekoliko temnejših, a neizbežnih plati življenja. V slovenščino odlično sinhroniziran film je namenjen vsem gledalcem, starejšim od sedem let, in predstavlja izvrstno izhodišče za prve poglobljene pogovore o strahu pred smrtjo in minljivostjo.

Za mehkejši prehod med bolj pravljичnimi in običajno animiranimi filmi za najmlajše ter vsebinsko nekoliko zahtevnejšimi igranimi filmi za prednajtistiško publiko lahko poskrbita dve napeti pustolovščini, v katerih nenavadna bitja vstopijo v povsem vsakdanje okolje. V nemški ***Šoli čarobnih živali*** (2021), ki odrasle potisne povsem v ozadje in živahno dogajanje osredinja zgolj na dogodke med otroki, so to zabavne in samosvoje govoreče živali, osemletna agentka ***Nelly Rapp*** (2020) pa se spopada s pošastmi, vampirji in volkodlaki – dokler ne ugotovi, da so ljudje pravzaprav lahko še bolj nevarni. Oba filma sta posneta po knjižnih serijah in primerna za starejše od osem let.

Dva izjemna filma, ki se soočata z odraščanjem in prvimi najstniškimi romancami, sta nizozemski ***Nenavaden teden s Tesso*** (2019) in srbski ***Poletje, ko sem se naučila leteti*** (2022), oba posneta po istoimenskih romanih. Dve večplastni zgodbi spretno prepletata poletne dogodivščine, različna čustva in humor. *Poletje, ko sem se naučila leteti* pa skorajda mimogrede vplete še temo bratomorne balkanske vojne, ki je zarezala v samo srčiko posameznih družin in jih za zmeraj zaznamovala. A brez obsojanja in na izredno lahkoten, svetel ter navdihujoč način.

Z vojno je zaznamovan tudi norveški film *Preko meje* (2020), umeščen v december 1942. Nastal je po romanu Maje Lunde, nevaren zimski pobeg mimo vojaških patrulj in nadzornih točk pa je kljub srhljivemu vojnemu ozračju predstavljen kot napeta pustolovščina, v kateri po številnih dih jemajočih preizkušnjah zmagajo pravičnost, prijateljstvo in mušketirski duh. Zaradi – z otroškega vidika – relativno dolge časovne oddaljenosti od dogodkov v filmu, je *Preko meje* izvrstno izhodišče za pogovore o vojni, vojskovanju, begunstvu in podobnih temah.

Za pogovore o drugačnosti pa je odlično izhodišče film *Moj brat lovi dinosavre* (2019)⁴, primeren za starejše od 12 let. Glasen, razigran, humoren, a tudi ganljiv film z značilno italijansko živahnostjo je nastal po avtobiografskem romanu in prikazuje odnos dveh bratov, od katerih ima mlajši Downov sindrom, starejši, ki svojega brata sicer obožuje, pa se tega v družbi novih sošolcev kar nenadoma začne sramovati ... Konec je seveda srečen, vendar je izkušnja boleča in poučna tako za oba protagonista kot tudi za gledalce.

Boleč, a lep je tudi film *Kraljica smeha* (2021), ki odpira temo žalovanja po samomoru starša. Sasha je zaradi depresije izgubila mamo in bolj kot vse si prizadeva, da ji ne bi bila več podobna – ostriže si lase, noče več brati knjig in postati mora kraljica smeha. A čustev se seveda ne da kar odklopiti in tudi Sasha se mora prej ko slej z njimi soočiti. Film rahlo

okrnjeno, a še vedno dovolj natančno sledi istoimenski knjižni predlogi ter se spretno izogiba kakršnemu koli obsojanju mamine bolezni in samomora ali Sashine nenavadne strategije preživetja. Ob predhodnem branju romana je lahko izvrstno izhodišče za kritiško primerjavo obravnave iste teme v dveh različnih vejah umetnosti.

Hitro omembo si zasluži tudi vsebinsko in vizualno čudovit film *Robotove sanje* (2023), ki brez ene same izgovorjene besede pove vse o vseh odtenkih nekega odnosa s čarobnostjo začetka in bridkostjo konca vred. Animirani film izčiščene »retro« vizualne podobe ter navidezno preproste zgodbe o prijateljstvu se zaradi čustveno precej intenzivnega in dokaj nepričakovanega konca, predvsem pa zaradi tekočega prehajanja med rahlo abstraktnostjo robotovih sanj in neprizanesljivo resničnostjo, uvršča med nekoliko zahtevnejša filmska doživetja, zato je namenjen gledalcem, starejšim od dvanajst let.

Filmov, posnetih po literarnih delih je veliko, a dobra knjižna predloga še ne pomeni nujno tudi kakovostne filmske adaptacije, včasih pa je celo obratno in iz ne prav posrečenega literarnega dela nastane odličen film. Oboje je po svoje nujna izkušnja za razvijanje kritičnega mišljenja, zato je ob izboru kakovostnih vsebin za mlade gledalce enako ali pa morda celo še bolj pomembno tudi kakovostno razpravljanje o njih. Nenazadnje od otrok vedno izvemo kaj neskončno zanimivega.

4 Enako temo (drugačnost zaradi Downovega sindroma) obravnava tudi norveški film *Lars je LOL* (8+), ki pa v času pisanja tega članka še ni bil dostopen na DVD-ju ali na spletu.

Naslov	Starostna omejitev	Spletni dostop	DVD	Literarna predloga
Tako zraste ... (serija kratkih filmov)	3+	• Spletni Kinodvor • Baza slovenskega filma • Filmoteka RTV365	Ne	Ajda Eržnožnik: Kako zraste metulj
Maček Muri (miniserija)	od 2+ do 4+	• Baza slovenskega filma • Filmoteka RTV365	Dve epizodi	Kajetan Kovič: Maček Muri
Najboljši rojstni dan (2021)	4+	• Spletni Kinodvor	/	Rotraut Susanne Berner: Karelčkove zgodbe in Nove Karelčkove zgodbe
Roza in Kamena škratinja	5+	• Spletni Kinodvor	Da	Josefine Ottesen: Roselil (ni prevedeno)
Tudi miši gredo v nebesa	7+	• Spletni Kinodvor • Arhiv RTV365 (občasno)	Da	Iva Procházková: Miši gredo v nebesa
Šola čarobnih živali (2021)	8+	/	Da	Margit Auer: Šola magičnih živali
Nelly Rapp (2020)	8+	• Spletni Kinodvor	Da	Martin Widmark: Nelly Rapp (ni prevedeno)
Nenavaden teden s Tesso (2019)	9+	• Spletni Kinodvor • Arhiv RTV365 (občasno)	Da	Anna Woltz: Nenavaden teden s Tesso
Poletje, ko sem se naučila leteti (2022)	9+	• Arhiv RTV365 (občasno)	/	Jasminka Petrović: Leto kada sam naučila da letim (ni prevedeno)
Preko meje (2020)	10+	/	Da	Maja Lunde: Over grensen (ni prevedeno)
Moj brat lovi dinozavre (2019)	12+	• Spletni Kinodvor • Arhiv RTV365 (občasno)	Da	Giacomo Mazzariol: Moj brat lovi dinozavre
Kraljica smeha	12+	• Spletni Kinodvor	Da	Jenny Jägerfeld: Kraljica smeha
Robotove sanje	12+	• Spletni Kinodvor	/	Sara Varon: Robot Dreams

■ GAJA PÖSCHL